

7) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 9:

Forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af et freds- og konfliktforskningsinstitut.

Af Jens Thoft (SF) m.fl.

(Fremsat 26/10 82).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Regeringen er skeptisk med hensyn til virkningerne og gennemførligheden af dette forslag. Vi har allerede her i landet forskning og undersøgelser vedrørende internationale konflikter og nedrustning. En del af denne forskning foregår på vore universiteter eller på forskningsinstitutioner i øvrigt, hvortil kommer forskningsprojekter, som uden for universiteter og institutter kan få støtte fra forskningsrådene. På det seneste har vi også fået det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg, som yderligere har styrket den danske indsats på dette felt.

Jeg ved godt, at der i de større lande foregår en meget betydelig indsats, som er større end den danske. Jeg ved også godt, at selv om indsatsen er betydelig, er den beskedent i forhold til de penge, der går til oprustningen. Men det, man skal huske, er, at man ikke løser internationale konflikter med forskning. De internationale konflikter og oprustningen skyldes i hovedsagen næppe mangel på viden. Det kan man alene se ved at betragte den meget betragtelige mængde forskning og viden, der findes om disse problemer.

Endelig bliver jeg nødt til at pege på det forhold, at forslaget koster penge, og at det i den nuværende finanspolitiske situation er meget vanskeligt at skaffe bevillinger til nye initiativer.

Regeringens synspunkt er altså kort fortalt: vi har fri forskning her i landet på universiteter, på forskningsinstitutioner, og derudover kan man få støtte fra forskningsrådene, hvortil kommer det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg. Vi har altså en ganske vidtfavnende freds- og konfliktforskning her i landet, og vi har mange dygtige forskere, som er frie til at tage disse spørgsmål op. Derfor finder vi ingen anledning til at oprette et særligt institut. Vi har for mange af den slags institutter og ikke for få. Man

burde løse flere af den slags opgaver på de forhåndenværende institutioner.

Sonja Mikkelsen (S):

Arbejdet for fred, for nedrustning og afspænding er helt afgørende for vores fremtid. Den konstante trussel mod verdensfreden giver det enkelte menneske uro og utryghed. De stærke spændinger, der eksisterer i verden – først og fremmest mellem supermagterne, men også mellem landene indbyrdes, imellem forsvarsalliancer og imellem forskellige folkeslag som følge af religion, kultur og ikke at forglemme den ulige fordeling af goderne i verden – disse spændinger er tikken-de bomber. Danmark har et image som nordisk land. Vi skal forstå at bruge det. Vi er medlemmer af NATO, FN og EF. Danmark skal, hvor vi er, så godt som vi kan, være med til at få bomberne til at holde op med at tikke.

I socialdemokratiet har vi altid arbejdet for freden, og vi har søgt at skabe debat om, hvordan vi kan sikre og fremme freden. Det samme sker i stadig større omfang i fagbevægelsen, og i al beskedenhed er det ikke blevet ved debatten. Både socialdemokratiet og fagbevægelsens indsats internationalt har ikke været uden betydning, for socialdemokratiets vedkommende som regel i rollen som regering, men også i Socialistisk Internationale og gennem Arbejderbevægelsens Solidaritetsfond, for fagbevægelsens vedkommende gennem den nordiske og den europæiske faglige samarbejdsorganisation og Frie Faglige Internationale, men også på den hjemlige front. F.eks. pegede SiDs kongres i 1980 på, at der bør etableres et freds-forskningscenter.

En indsats for freden er ikke kun noget, regeringer skal tage sig af. Det er et folkeanliggende. De seneste års øgede interesse i befolkningen for sikkerhedspolitik, ikke alene her i landet, kan vise sig som et enormt fremskridt for arbejdet for freden. Fredsforskningen har også sin plads i dette arbejde, og selv om forslagsstillerne her nærmest giver udtryk for, at dette er lukket land i Danmark, så er der allerede gjort en del arbejde inden for dette begreb, og det er heller ikke første gang, folkettinget drøfter en indsats på dette område.

Allerede i 1961 nedsatte den socialdemokratisk-radikale regering et nedrustningsud-

[Sonja Mikkelsen]

valg, og det er det ikke blevet ved. Det sidste initiativ fra statslig side var den socialdemokratiske regerings beslutning af 14. oktober 1980 på baggrund af en debat i folketinget om at nedsætte det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg, populært kaldet SNU, med deltagelse af både forskere, politikere og repræsentanter for administrationen.

Det skal her understreges, at SNU ifølge mandatet handler på eget ansvar og i sin virksomhed ikke er underlagt regeringen eller dens myndighed. Det, det gælder om nu, er at holde SNU til ilden og fastholde denne uafhængighed, selv om regeringen har fået en anden farve i mellemtiden.

I socialdemokratiet glæder vi os over ethvert forsøg på at fremme freden. Til det forslag, der her behandles, har jeg kun få bemærkninger, da det ikke er tiden til at gå i detaljer. Jeg er ikke sikker på, at netop den form, beslutningsforslaget beskriver, er den rette. Det kræver efter socialdemokratiets opfattelse også en drøftelse med bl.a. de forskere, der allerede arbejder med fredsforskning, før der kan tages stilling til en endelig form for et fredsforskningscenter.

Jeg vil også godt understrege, at for socialdemokratiet er det væsentligt, at oplysningsarbejdet fortsat varetages af de folkelige oplysningsforbund og de forskellige organisationer, bl.a. Mellempfolkeligt Samvirke og FN-forbundet, der har til formål at drive oplysningsvirksomhed på det sikkerhedspolitiske område. Dette arbejde bør ikke erstattes af oplysningsvirksomhed fra et fredsforskningsinstitut.

En tredje ting, der må vurderes nøje, er økonomien i det. I bemærkningerne sammenkædes dette med besparelser på forsvarsbudgettet. Denne sammenkædning er for socialdemokratiet ikke særlig vigtig.

Jeg har forstået forslagsstillerne sådan, at dette er et oplæg, der kan diskuteres, og socialdemokratiet medvirker gerne til et positivt og grundigt udvalgsarbejde.

Frank Mathiassen (KF):

Det konservative folkeparti må tage klar afstand fra det foreliggende beslutningsforslag.

Forslagsstillerne fremhæver i den skriftlige fremsættelse, at Danmark snart er det eneste europæiske land, som mangler en egentlig

freds- og konfliktforskning. Som det også blev nævnt af ministeren, vil jeg påpege, at der på Københavns universitet på instituttet for samfundsfag faktisk foregår en sådan forskning foretaget af seriøse forskere. Resultatet af denne forskning foreligger i en række publikationer. Der foregår også fredsforskning andre steder i Danmark. Vi er altså ikke på bar bund i denne sag. Desuden virker regeringens sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg, som det er sagt, rådgivende for regering og folketing i disse spørgsmål. Vi mener således, at Danmark ikke er anderledes stillet end andre lande på dette felt. Der gives desuden betydelig økonomisk støtte til forskellige organisationer, der beskæftiger sig med nedrustningsproblemer.

Hvilke resultater kunne man forvente af et institut som det foreslåede? Ja, samles al indenlandsk forskning på området i ét institut, kunne man frygte, at resultatet ville blive politisk ensidighed. Vi må afvise et forslag, der indebærer en sådan risiko.

Det er det konservative folkepartis opfattelse, at dette forslag ikke er vejen og ikke engang et skridt på vejen til sikring af freden. Danmarks bidrag til løsning af internationale konflikter bør efter vor opfattelse ske gennem vort medlemskab af FN, af EF og af NATO.

Øllgaard (V):

Jeg vil indledningsvis bemærke, at hensigterne bag dette forslag kan vi for så vidt for en stor del følge, men alligevel må vi af en række grunde, hvoraf mange allerede er fremhævet af ministeren, mene, at forslaget er overflødig.

Man kan spørge sig selv om, hvorfor der netop inden for dette forskningsområde skulle etableres en særlig statslig koordination af forskningen. Man kan også spørge, hvor pengene skal komme fra. De ville i givet fald skulle hentes andre steder i forskningsverdenen, hvilket kunne blive svært.

Der er heldigvis intet, som hindrer, at den freds- og konfliktforskning, som allerede udføres nu, koordineres af de personer, som forestår forskningen. Vi vil vende os imod, at disse forskningsresultater ender i et eller andet centralistisk organ.

Forslagsstillerne nævner selv, at der eksisterer forskning i betydeligt omfang allerede,

[Øllgaard]

og at forskningen formentlig – det er også vores antagelse – vil blive udbygget i de kommende år, da freds- og nedrustningsproblemerne desværre nok er af længerevarende karakter.

I forslaget punkt 2 nævnes en række områder som mulige forskningsemner for instituttet. Efter vores opfattelse er der i dag allerede vide muligheder for, at personer og institutter inden for samfundsvidenskaberne kan forske i freds- og konfliktproblematikken og dermed de emneområder, som forslaget sigter på.

Med hensyn til punkt 2 f) om forskning inden for fredsundervisning og fredspsykologi, herunder tilrettelæggelse af undervisningsprogrammer i folkeskolen, er der at sige, at undervisere i folkeskoler og gymnasier og højere uddannelser selv har muligheden for i dag at tilrettelægge den fornødne undervisning i de relevante fag og ligeledes at fremskaffe materiale fra organisationer og forskere, der er i gang rundt omkring i systemet.

Endelig vil jeg nævne – det har at gøre med det sidste punkt, punkt 3, at der allerede i dag eksisterer informationskanaler, som kan formidle – og som gør det – et bredt oplysningsarbejde om freds- og konfliktproblemerne. Jeg tænker på organer som Dansk udenrigspolitisk Institut, FN-forbundet, Udenrigspolitisk Selskab, forsvarets oplysnings- og velfærdstjeneste, fredsbevægelserne og almene foreninger. Der er kort og godt mange, mange informationskanaler, og oplysning gennem de kanaler, jeg her har nævnt, er at foretrække for etablering af et eventuelt lidt monopolistisk organ, som der her foreslås.

Afsluttende vil jeg understrege, at venstre naturligvis ikke kan være uenig i selve den ædle hensigt med forslaget, men vi kan på den anden side heller ikke mene, at det, der er anført som en slags begrundelse, at alle andre lande har et institut som det, der her tænkes på, skulle være grund nok, for det, at vi ikke har et institut som det her angivne, har dog ikke gjort os til et særlig krigsførende land.

Vi er naturligvis enige i, at vi skal udfolde alle bestræbelser for at fremme den målsætning, som forslagsstillerne har, men hertil mener vi altså ikke, at man behøver et egentligt freds- og konfliktforskningsinstitut. På den baggrund må vi afvise forslaget.

Arentoft (FP):

Jeg kan forlods meddele, at fremskridtspartiet vil stemme imod dette forslag, når og hvis det kommer til anden behandling.

Der står bl.a. i bemærkningerne, at Danmark gennem tilslutning til slutdokumentet fra FNs særlige nedrustningssamling har forpligtet sig til at stimulere den sikkerhedspolitiske debat her i landet. Den er faktisk i fuld gang. Så kan man spørge, hvor saglig den er. Jeg vil da sige, at i mange retninger er den negativ, og jeg kunne da godt ønske mig, at f.eks. Danmarks Radio og især TV anlagde en lidt mere objektiv holdning.

Vi er også bekymrede ved, at et sådant institut foreløbig er anslået til at koste 20 mill. kr. Det er dog en lille positiv ting, at disse penge vil man ikke tage fra forsvarsbudgettet, det er i al fald ikke nogen nødvendig forudsætning. Det har man jo gjort for det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg, og det er jeg i al fald ikke særlig tilfreds med. Jeg vil gerne benytte lejligheden her til at sige, at jeg synes, det er et forkert sted, man tager disse penge. De tilstedeværende medlemmer af SNU – som jeg kan se nogle af i salen – vil vide, at en meget stor del af det beløb, der stilles til rådighed for SNU, går videre til et stort antal forskellige organisationer som fredsbevægelser og organisationer af alle mulige mærkværdige arter. Vi mener absolut ikke, der er behov for et fredsforskningsinstitut som det, der her er foreslået.

Jeg kan i forlængelse af det, den konservative ordfører sagde, gøre opmærksom på, at vi f.eks. i det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg har en fredsforsker, nemlig Jan Øberg, og jeg vil nok sige, at hvis det er tanker af den art, man tænker sig de skulle beskæftige sig med på et sådant forskningsinstitut, så tror jeg såmænd ikke, der er megen glæde at hente, for meget af det er så videnskabeligt, at jeg ikke tror, almindelige mennesker får så forfærdelig meget ud af det.

Kort og godt: vi bryder os ikke om dette forslag.

Bente Juncker (CD):

Det er næppe nogen tilfældighed, når forslagsstillerne i bemærkningerne til forslaget skriver, at de helst ser, at udgifterne til det foreslåede institut finansieres helt eller delvis

[Bente Juncker]

gennem besparelserne på forsvarsbudgettet. Vi kender jo SFs indstilling til forsvaret.

Det kan ej heller være en tilfældighed, når forslagsstillerne i bemærkningerne gør opmærksom på, at fredsforskning har lange traditioner i såvel Skandinavien som hele Vesteuropa. Jeg kunne fristes til at spørge forslagsstillerne, hvordan det går med fredsforskningen i Østeuropa, ja, i hele Østblokken som sådan.

CD må afvise dette forslag. Vi vil ikke være med til at tage de 20 mill. kr. fra forsvarsbudgettet for at oprette et fredsforskningsinstitut. Det er CDs opfattelse, at det bedste middel til at opretholde freden er et troværdigt forsvar. Derfor kan vi ikke under nogen omstændigheder være med til nedskæringer med dette formål for øje. SF ser det dog ikke som en betingelse, at finansieringen sker igennem besparelser på forsvarsbudgettet, men CD ser i det hele taget ingen muligheder for at bruge statslige midler til formålet. Vi er i en tid, hvor hele uddannelsesområdet og også forskningen skal fastholdes på det nuværende niveau, og et nyt tiltag, som dette forslag lægger op til, må vi afvise.

SF omtaler i bemærkningerne, at Danmark er et af de få lande i Europa, som ikke har en egentlig fredsforskning. Jeg skal her blot nævne, at den gren af fredsforskningen, der spiller en rolle i Norden, retter sin kritiske opmærksomhed mod den herskende sikkerhedspolitiske opfattelse og mod sikkerhedspolitikken i det hele taget i dette område.

Vi mener ikke, at fredsforskning i sig selv byder på nogen genvej til fred, og vi mener afgjort ikke, at fredsforskere har patent på at være fredens bedste forkæmpere.

Med hensyn til anvendelsen af en sådan forskning har CD betænkeligheder. Man kan fremdrage i hvert fald tre holdninger i dette spørgsmål. Forskningen kan stille sig til rådighed for politiske magthavere, den kan lade være at blande sig i praktisk politik og alene hellige sig forskningsmæssige opgaver, og endelig for det tredje kan den stille sig til rådighed i kamp mod de politiske magthavere.

CD kan ikke acceptere nogen risiko for, at en forskning på dette område vil kunne misbruges med hensyn til ensidig påvirkning i så væsentlige institutioner som folkeskole, gymnasium og uddannelsesinstitutioner i det hele

taget. Vi kan ikke være med til nedbrydningen af de positive kræfter, der arbejder for et troværdigt forsvar i Danmark under NATO.

Til slut vil jeg fremhæve det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg og dets arbejde. Vi finder dette udvalg – sammenholdt med den forskning, der i øvrigt finder sted uden et egentligt institut – tiltrækkeligt til at stimulere den sikkerhedspolitiske debat i det- te land.

CD finder SFs forslag overflødigt dels af økonomiske, dels af forsvarsholdningsmæssige grunde, og vi må derfor afvise dette forslag.

Lone Dybkjær (RV):

Inden jeg kommenterer selve forslaget, vil jeg godt lige gøre et par bemærkninger til de tidligere ordførere.

For det første synes jeg, det er lidt ubehageligt, når man angriber en person heroppefra, uden at vedkommende har mulighed for at tage til genmæle, så for en ordens skyld skal jeg bare sige, at jeg ikke deler fremskridtspartiets ordførers opfattelse af hr. Jan Øberg.

Vi hørte om CDs holdning til forslaget eller til forsvaret i det hele taget. Jeg tror, det er et af de få områder, hvor man argumenterer på den måde, som man argumenterer her, nemlig at det bedste middel til at opretholde freden er at have et troværdigt forsvar. Der er ikke så forfærdelig mange andre steder, hvor man drister sig til så relativt umulige udsagn. Jeg skal lade være at drage paralleller i øvrigt, men blot sige, at det viser sig altså, at vi ikke opretholder freden ved alle disse forsvarsmekanismer. Skulle vi så ikke prøve på at tænke over tingene på en anden måde? For det, vi ser i dag, er jo ikke vejen frem. Jeg skal også undlade at kommentere de udsagn, der fra samme side altid kommer om Østblokken. Jeg finder egentlig ikke, det er en frygtelig interessant diskussion, og den fører altså ingen steder hen.

Når det er sagt, vil jeg gerne sige nogle ord om selve forslaget, som det radikale venstre selvfølgelig er positivt over for i dets grundtanke. Man nævner meget pænt det radikale venstres beslutningsforslag om sikkerhedspolitisk oplysningsvirksomhed. Man kunne måske godt være gået lidt længere tilbage i historien og set, hvad det radikale

[Lone Dybkjær]

venstre i øvrigt har foreslået, når det drejer sig om freds- og konfliktforskning, men o.k., det er da i orden, at man ikke har gjort det.

Jeg skal i øvrigt ikke sige andet om forholdet til det beslutningsforslag, som man nævner her, end at jeg er glad for, at man er klar over, at det ikke er en og samme sag, men netop noget, der kan supplere hinanden og ligge i forlængelse af hinanden. Vi er måske ikke så overbevist om, at det, vi har foreslået, naturligt kan indgå som et af det kommende instituts mange funktioner. Jeg tror i øvrigt også, man skal passe på, at man ikke, når man foreslår et institut, får en meget centraliseret udvikling på dette område, hvad jeg i øvrigt heller ikke mener SF normalt er tilhænger af.

Jeg opfatter forslaget sådan, at det, man ønsker, er, ud over det, man skriver her, at skabe et – man kunne bruge et militant udtryk – slagkraftigt miljø. Set ud fra den vinkel er vi enige i, at det er nødvendigt at skabe lidt bedre muligheder for forskning på det område, end der er i dag. Det er også derfor, vi mener, der kan være basis for, at man gør noget mere koordineret og samlet, fordi man ellers får de stykkevise og delte resultater, som måske ikke har så stor påvirkning.

Der er et enkelt punkt, som jeg godt vil tage op, navnlig fordi vi allerede nu kan se, at der ikke tegner sig et flertal – selvfølgelig ikke uventet – bag dette forslag. Det drejer sig om det, der hedder punkt 2 c): »Små og mellemstore staters rolle og muligheder i forbindelse med nedrustning og fredelig konfliktløsning.« Her mener jeg i virkeligheden, Danmark kunne gøre en meget større indsats, end vi gør i øjeblikket. Vi er tilbøjelige til – og der er også lidt af det i forslaget – at se på området meget bredt, men jeg synes, det ville være nyttigt, hvis vi både forskningsmæssigt og på anden vis, diskussionsmæssigt måske, koncentrerer os om, hvilken rolle Danmark faktisk kan spille, netop fordi det er et lille land. Det synes jeg måske var noget, vi kunne dyrke videre i udvalgsarbejdet.

Steen Folke (VS):

Man må lade fremskridtspartiet og de konservative og centrum-demokraterne, at de ikke lægger skjul på, at de ikke bryder sig om freds- og konfliktforskning. Det er ikke

noget for dem. Den konservative ordfører kunne ikke lide politisk ensidighed. Jeg orker næsten ikke at spørge om, hvad den konservative ordfører synes om den form for politisk ensidighed, der karakteriserer det forskningsarbejde, der foregår inden for de militære cirkler, og som, som det fremgår af bemærkningerne til beslutningsforslaget, koster et beløb på ca. 20 mill. kr.

Der var et par andre ordførere, der måtte lave lidt flere krumspring i deres indlæg. Jeg synes, det gjaldt hr. Øllgaard. Hr. Øllgaard ville da gerne sige, at han i og for sig ikke var uenig i den ædle hensigt med forslaget. Det er jo godt at vide, at venstre har ædle hensigter ligesom forslagsstillerne. Men alligevel fandt han forslaget overflødigt, og i øvrigt var der ikke råd til det. Der var altså ikke så frygtelig meget at have sympatien i. I virkeligheden bliver der altså ikke så stor forskel på venstres holdning og den holdning, de konservative og centrum-demokraterne og fremskridtspartiet lagde frem.

Jeg synes også, at fru Sonja Mikkelsen på socialdemokratiets vegne måtte sno sig lidt for at finde en grimasse, der kunne passe. Fru Sonja Mikkelsen opremsede i det meste af sin tale alt det glimrende, socialdemokratiet havde gjort i fredens tjeneste. Det var en lang remse; der manglede kun et par ting. Fru Sonja Mikkelsen fik ikke nævnt, at socialdemokratiet er en af NATOs varmeste støtter herhjemme, det NATO, der suverænt anføres af det fredselkende USA. Fru Sonja Mikkelsen fik heller ikke nævnt, at socialdemokratiet har støttet fremstillingen og opstillingen af de 572 atomraketter, der er tænkt placeret i Europa. Igen et glimrende bidrag til fredens opretholdelse. Jeg er godt klar over, at man nu på det seneste har fået kolde fødder, og det er da udmærket, men remsen kunne nok gøres længere, hvis man skulle have en mere nuanceret forståelse af socialdemokratiets indsats i fredens tjeneste.

Når det så kom til det konkrete forslag, var fru Sonja Mikkelsens holdning, at det ikke helt havde fundet sin rigtige form, og det med pengene, det var noget med, at det ikke var så vigtigt at tage det fra forsvaret. Nu vel, man kan altid diskutere, om et forslag har den helt rigtige form, selvfølgelig er der detaljer i dette forslag, der kan diskuteres, men jeg vil godt spørge fru Sonja Mikkelsen ligeud: vil socialdemokratiet gerne

[Steen Folke]

være med til at finde 20 mill. kr. til dette formål, hvis forslaget finder det, som socialdemokratiet mener er den rette form? Jeg er sikker på, at det vil blive modtaget med interesse, hvis man kunne få et klart tilsagn om det i stedet for det, som jeg ikke kan opfatte som andet end snakken lidt uden om det egentlige.

Vi kan støtte dette forslag. Også vi mener, at der er ting, der kan diskuteres i et sådant forslag, det er der altid. Man kan diskutere problemer ved en centralisering af fredsforskningen, men det er helt oplagt, at der er brug for en stimulering af den gren af forskningen, som er stærkt underudviklet i Danmark i modsætning til f.eks. i de to andre skandinaviske lande, hvor den har en langt, langt stærkere placering, og hvor man ikke kan se bort fra, at den placering har en sammenhæng med, at både Norge og Sverige råder over internationalt anerkendte fredsforskningscentre på linje i princippet med det, man muligvis kunne tænke sig etableret i Danmark.

Så uanset at man også kan diskutere nogle af de opgaver, der skitseres her, mener vi grundlæggende, at det er et rigtigt og et godt forslag. Det ville være et stort fremskridt i forhold til hele den militære tankegangs suveræne dominans, når man diskuterer og forsker inden for disse sikkerhedspolitiske spørgsmål, at få brugt først og fremmest et beløb af samme størrelsesorden som det, militæret anvender til forskning, nemlig de 20 mill. kr., til freds- og konfliktforskning. Vi mener også, at der en del, der taler for, at den rigtige måde at stimulere det på er bl.a. at oprette et center eller et institut for freds- og konfliktforskning. Om der så skal være et mere decentralt miljø opbygget omkring det og nogle af pengene måske i højere grad skal bruges dér, det kunne man diskutere. Selvfølgelig er der detaljer, der kan diskuteres, også i forbindelse med udvalgsarbejdet.

Men VS er altså helt klart positiv over for forslaget.

Riishøj (SF):

Jeg skal jo nok ikke takke for støtten til forslaget, men jeg skal nok alligevel understrege et par ting. Nu har vi snakket om FN to gange i dag og om nogle konventioner, som er vedtaget i tilknytning til FN. De gik

igennem med et smukt ritual, næsten alle støttede det, alle var enige om, at konventionen om kvinders ligestilling skulle vedtages osv.

Der er også vedtaget et slutdokument på FNs nedrustningssamling, som direkte siger, at man skal udvikle uddannelsesprogrammer for nedrustnings- og fredsstudier på ethvert plan. Fulgte man den diskussion, der blev ført i FNs organer, var der jo slet ingen tvivl om, hvad man henviste til, og hvad man anbefalede som forskningsobjekter. U-landenes krav om effektiv nedrustning fra i-landenes side stod særdeles stærkt i denne debat, og der var en meget stærk kritik af de enorme udgifter, der anvendes på bl.a. forskning i krig, og de meget, meget små midler, der anvendes til forskning i fred.

Men det er jo sådan med FN-konventioner, at de fortolkes, som det passer én. Det gælder kvindekonventionen, og det gælder bestemt også den overvældende flertalsafgørelse med hensyn til nedrustningsspørgsmål. Det synes jeg at denne debat særdeles tydeligt har vidnet om.

Det, der var skillelinjen her, og som også går igen i denne debat i folketinget, er begrebet sikkerhed. Nogle mener, at våbenudvikling, det, at man har en overdreven opfattelse af modpartens våbenarsenaler som begrundelse for skabelse af sikkerhed, er den vej, vi skal gå. Det er det, vi kalder terrorbalancen. Det er vel egentlig også midlet for socialdemokratiet og til højre for det til skabelse af det, man kalder sikkerhed.

Når det drejer sig om alternativer til det, kommer undskyldningerne, og vi fik dem jo alle sammen på stribe her. Undervisningsministeren sagde, at der manglede ikke viden. Det vil jeg egentlig gerne have uddybet. Jeg vil gerne have at vide, hvad vi egentlig ved inden for dette område. Vi ser en oprustning i verden som aldrig før, men vi ved alt om, hvorfor den er der, og så er det jo egentlig mærkeligt, at den oprustningsspiral, som vi er vidne til, stadig væk er der. Men hvad er det egentlig, vi ved nok om inden for dette felt, siden der ikke er brug for denne forskning, for det hævdede undervisningsministeren? Men det er altså det sædvanlige argument.

Derimod ved man åbenbart ikke nok om våbenudvikling. Der bevilges jo 20 mill. kr. til forsvarets forskningsvirksomhed, og der er

[Riishøj]

ikke grænser for, hvad man ved om våbentyper. Der bruges 500–600 mia kr. i verden til oprustning om året, og masser af de penge går til forskning i udvikling af nye dødbringende våbensystemer. Om det ved vi åbenbart slet ikke nok, men vi ved altså alt om alternativerne, alt om, hvordan vi skal få fred i verden. Det er jo nogle fantastiske påstande, som ikke skal gå upåttalt hen.

Det blev også nævnt fra flere sider – jeg kan gå på tværs af ordførerne, for flere af dem var jo enige – at man kan få støtte andetsteds fra. Desværre er det ikke penge nok; man sparer, men man kan bare søge, og det kan man jo altid påstå man kan. Jeg tror ikke, den støtte er særlig omfattende. Vi skal nok have undersøgt under udvalgsarbejdet, hvad det egentlig er, vi støtter af fredsforskning, kontra hvad vi støtter af anden type forskning. Så kan vi få tallene på bordet og se om det er så let at få den støtte til fredsforskningsaktiviteter, som det påstås.

SNU har været nævnt mange gange. Jeg vil egentlig gerne have at vide af fru Sonja Mikkelsen, hvad det er, der gør, at socialdemokratiet har denne tillid til SNU. Foreløbig har vi fået et par rapporter, og der bevilges – om end beskedne – summer til visse typer af forskning, der kan ligne fredsforskning, men særdeles lidt. Jeg synes nu nok, at de rapporter, der er kommet fra SNU indtil nu, har vidnet om, at man befinder sig inden for det sædvanlige officielle univers. Der er ingen overraskende momenter. Det var ventet på forhånd, da det er regeringens organ, og regeringsorganer bliver altid sammensat sådan, at man har sikret flertallet for sine synspunkter i forvejen. Der kan komme mindretalsudtalelser fra en behjertet fredsforsker, men SNU's rapporter har allerede afsløret, at det er regeringens nedrustningsorgan og ikke andet, og det repræsenterer for langt de overvejendes vedkommende den officielle opfattelse af, at man skal lægge hovedvægten på militær oprustning og terrorbalance.

Undervisningsministeren nævnte også, at der er for mange institutter inden for dette område. Der er altså ikke noget freds- og konfliktforskningsinstitut, men spredt forskning rundt omkring. Vi siger ganske tydeligt, at det er den, man skal have samordnet, koordineret, og at vi trænger til et kraftcenter for den type forskning.

Derimod er der masser af andre institutter. Det er blevet nævnt af en af ordførerne. Vi har officielle institutter tilknyttet de officielle organer. De får statsstøtte, og vi kan såmænd gerne bidrage til at fjerne nogle af de institutter, for dem har vi mange af, og de får den overvejende del af pengene. Vi skal nok bidrage til at få rensset ud i institutterne og få en balance imellem den forskning, der går på de officielle, sædvanlige præmisser, og den forskning, der anviser alternative veje.

Der kommer også andre postuler frem. Der er jo dette om Østeuropa, det kommer hver gang. Jeg deler fru Bente Junckers kritik af, at man ikke kan få en uafhængig fredsforskning i de østeuropæiske lande. Det mener jeg er en meget uheldig ting, og SF er det parti, der i praksis arbejder næsten mest aktivt sammen med den demokratiske opposition i Østeuropa netop for at få den type forskning, men hvorfor skulle vi bruge det som en undskyldning for ikke at få det herhjemme?

Jeg ser også i fru Bente Junckers udtalelser om nedbrydning af de positive kræfter de samme grunde som i Østeuropa for ikke at ville have fredsforskning herhjemme. Så er vi altså lige vidt, for den formulering bruger man jo også øst for jerntæppet. Disse positive kræfter defineres blot lige modsat. Det synes jeg ikke er særlig velplaceret.

Udtalelsen af Øberg skal jeg heller ikke kommentere. Det er altid lidt farligt at hive enkeltpersoner frem herinde, specielt når de ikke kan forsvare sig. Selv synes jeg, Øberg hører til de bedste fredsforskere, jeg i hvert fald er stødt på, men det bliver igen en personlig udtalelse.

Så er der det sædvanlige argument om, at fredsforskning nok er venstreorienteret. Her ville det være klogt at studere den fredsforskning, der faktisk laves i andre lande. Det kan ikke postuleres, at den fredsforskning, der foregår ved SIPRI, ved institutterne i Norge og i Finland, har noget marxistisk præg. Det er klart, at der findes fredsforskere med en marxistisk grundindstilling, men der er bestemt lige så mange, der har en modsat indstilling. Det fælles for fredsforskere er, at de vil bryde den tendens, der er i verden, til at bygge en såkaldt fred på en terrorbalance, samtidig med at der sker en udvikling af våbensystemerne, der er dødsensfarlig. En sådan opfattelse deles af mange på tværs af

[Riishøj]

anskuelser. Hvis man vil stemple fredsbevælgelsen i USA, Harry Belafonte og andre som marxister, så værsgo, men det er i hvert fald en påstand, der igen er sædvanlig, og som er meget udbredt, men den har ikke noget på sig.

Jeg beklager meget den socialdemokratiske afvisning. Det er det sædvanlige med socialdemokratiet, som nu igen skal tage stilling til et forslag, som har en meget bred opbakning blandt deres egne vælgere og i fagforeningerne. Jeg håber meget, at de udtalelser, fru Sonja Mikkelsen kom med til sidst, åbner op for, at der måske kan ske noget på dette område, så vi i hvert fald får en begyndelse til en forskning, der kan siges ikke at tage udgangspunkt i det, som jo faktisk er SNU's opgave: at legitimere og skabe en debat med udgangspunkt i de officielle sikkerhedspolitiske doktriner. Hvis vi kan få et åbent, folkeligt kraftcenter, der tager udgangspunkt i alternativer til oprustning og til at anvende militær internationalt, vil meget være tjent hjem. SNU kan fungere videre og arbejde på sine vilkår, men vi vil have et institut på lige vilkår, der vil arbejde på andre præmisser.

Arentoft (FP):

Jeg vil såmænd blot sige til hr. Steen Folke, der nævnte, at Sverige og Norge har deres institutter, og at der findes mange andre rundt om i verden, at det vel netop er det, der taler for, at vi ikke behøver dem. Vi kan jo i høj grad trække på dem, ligesom vi trækker på vor ven Jan Øberg i Malmø. Det går jo udmærket.

Jeg har stor respekt for hr. Steen Folkes viden, også om NATO, men så ved hr. Steen Folke også, at NATO ikke blot er krudt og kugler. Der findes en masse andet inden for NATO, hvor man har taget civile opgaver op, også fredsforskning. Jeg ved ikke, om hr. Steen Folke har været i det civile NATO-hovedkvarter i Bruxelles, men dér vil man i alt fald kunne få en viden om det, hvis ikke hr. Steen Folke allerede har det i forvejen.

Det er, ligesom hr. Steen Folke fremhæver NATO som noget, der absolut vil krig. Det er en fejlsluttelse, og den vil jeg gerne prøve at ramme en pæl igennem. NATO er en forsvarsalliance. Det skal stå helt klart.

Hr. Riishøj nævnte, at SNU er kommet med nogle rapporter, men det bør nok understreges, at disse rapporter er skrevet og udgivet på formandskabets ansvar. Der er en repræsentant for hvert af partierne i folketinget i SNU, og vi deltager i møderne sammen med de øvrige medlemmer, som er eksperter og repræsentanter for forsvaret og for andre organisationer osv. Vi kan også komme med vores bemærkninger, men der er ikke nogen, der siger, de skal tages til følge. De rapporter, der kommer ud, er formandskabets ansvar. Når der kommer nogle rapporter ud, står der en lang række medlemmer af udvalget, deriblandt medlemmer af folketinget, og så ser det selvfølgelig pænere ud, men man skal være helt klar over, at de er udgivet på formandskabets ansvar.

Steen Folke (VS):

Jeg stillede et ganske enkelt spørgsmål til socialdemokratiets ordfører, fru Sonja Mikkelsen. Jeg vil se, om det er muligt at få et svar på det. Det er jo ikke helt ligegyldigt for dette forslags skæbne, hvordan socialdemokratiet stiller sig. Der er fra de radikale, fra SF og fra os udtrykt betydelig sympati for dette forslag, men den socialdemokratiske ordfører sagde, at det var ikke sikkert, forslaget havde den helt rigtige form. Jeg spurgte derefter: hvis dette forslag får den efter socialdemokratiets mening helt rigtige form – og det kan udvalgsarbejdet jo nok bibringe det – vil socialdemokratiet så være med til at bevilge de midler, der er nødvendige for at oprette et institut af denne karakter? Hvad er det nu for en form, man skal give forslaget? Vil man altså være med til at bevilge de nødvendige midler til at stimulere fredsforskningen? Det behøver ikke være 20 mill. kr.; hvis man finder ud af, at mindre kan gøre det, er jeg sikker på, at det kan der nok også opnås enighed om, men en tilkendegivelse fra socialdemokratiet ville være rar.

Sonja Mikkelsen (S):

Først skal jeg på baggrund af de bemærkninger, som repræsentanten for forslagsstillerne havde om det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg, tillade mig at citere fra udvalgets mandat i henhold til regeringsbeslutning af 14. oktober 1980. Heri står der, at

[Sonja Mikkelsen]

»... [medlemmerne] udnævnes af regeringen ud fra hensynet til en alsidig repræsentation af politisk og faglig sagkundskab på de sikkerheds- og nedrustningspolitiske områder. Udvalget handler på eget ansvar og er i sin virksomhed ikke underlagt regeringen eller dens myndigheder.«

Derefter er der nævnt en række af de opgaver, som udvalget kan tage op, og vi har fuld tillid til, at udvalget følger dette mandat.

På foranledning af hr. Steen Folke, som spurgte, om socialdemokratiet vil være med til at finde de 20 mill. kr., som er anført i forslaget, skal jeg svare, at vi ønsker ikke at tage stilling til indholdet i dag. Vi ønsker en udvalgsbehandling, og dér vil det så vise sig, hvordan det økonomisk kan klares. Det er klart, at bliver vi enige om nogle ting under udvalgsbehandlingen, ved vi jo også godt, at det kan komme til at få følger økonomisk, og det skal vi selvfølgelig også diskutere.

Jeg vil gerne gentage, hvis hr. Steen Folke ikke skulle have hørt det i første omgang, at jeg faktisk som slutbemærkning sagde følgende:

»Jeg har forstået forslagsstillerne sådan, at dette er et oplæg, der kan diskuteres, og socialdemokratiet medvirker gerne til et positivt og grundigt udvalgsarbejde.«

Riishøj (SF):

Hr. Arentoft nævnte NATO. Nu er det ikke en NATO-debat, men han ønskede vel at give det indtryk, at NATO var en fredsorganisation, fordi der foregår noget freds forskning. Det er for stærkt sagt – jeg kan godt se, hr. Arentoft ryster lidt på hovedet – men det er dog NATOs formål at bruge våben og militær i en given situation. Det ligger i hele NATO-opbygningens logik, at man vil sikre den såkaldte fred igennem etablering af en såkaldt terrorbalance gennem afskrækkelsesmetoden. Det er jo netop denne metode til at skabe fred eller ikke-krig, som vi stiller spørgsmålstegn ved, og som vi ser gradvis smuldre væk. Det, der er karakteristisk for international politik nu, er, at denne terrorbalance bliver så skrøbelig, at krigstruslen bliver stærkere og stærkere. Derfor har vi fået en fredsbevægelse i Europa af den styrke, som vi har. Den tror vi altså ikke rigtig på, og netop derfor er det vigtigt med et kraftcenter for forskning og oplysningsvirk-

somhed, der udgår fra, at en virkelig fred ikke kan sikres gennem en terrorbalance, gennem oprustning, men ser sikkerhedsproblematikken langt bredere end det, man normalt gør.

Jeg kan forstå på fru Sonja Mikkelsen, at hun nærer en meget stærk kærlighed – hvor dyb den er, ved jeg ikke – til SNU, og det ligger jo dybt i socialdemokratiet. Det er altså det, vi skal satse på. Jeg vil egentlig godt have et svar mere. Det er rigtigt, at der står noget om uafhængighed, det gør der tit, når regeringen nedsætter udvalg, men det fremgår meget tydeligt af den måde, SNU har fungeret på – det er helt legitimt, når regeringen nedsætter sådan et udvalg – og af alle dets konklusioner, at et stort flertal har støttet dem, at det har handlet inden for den officielle udenrigspolitik, handlet inden for den officielle sikkerhedsopfattelse. Der har ikke været nogen egentlig debat om alternativer. SNU er et kraftcenter for den officielle udenrigspolitik. Vi trænger også til en debat med et andet udgangspunkt.

Jeg synes, at rapporten om Norden som atomfri zone er et meget godt eksempel på det. Det er på mange måder en udmærket rapport, den er spændende at læse, men den bevæger sig inden for de almindelige officielle rammer, og den skaber i hvert fald ikke debat om noget, der kan ligne alternativer til den almindelige sikkerhedsopfattelse.

Vi synes, at der allerede nu er så meget erfaringsmateriale, at socialdemokratiet burde besinde sig. Man behøver ikke at vente længere. Men jeg vil egentlig godt have bare et kort svar på, hvad det er, der indtil nu i SNUs virksomhed virker så opmuntrende, at der ikke er behov for noget af den type, som vi foreslår.

Så efterlyser jeg også fra Haarder et svar på spørgsmålet om den viden, som han mener er tilstrækkelig. Undervisningsministeren udtaler sig jo tit meget klart og bombastisk, og bagefter kommer der så nogle forbehold. Men hvor har vi den enorme viden? Hvilken viden mangler der inden for den oprustningsforskning, der foregår, og som er 50 gange større end forskningen i alternativer?

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg skal gøre opmærksom på, at ifølge forretningsordenen tituleres medlemmerne

[Tredje næstformand]

hr. og fru og ministrene som minister for det ministerium, de varetager.

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Jeg tror, hr. Riishøj glemmer, hvem det er, der er forslagsstiller. Han spørger mig, hvad det er for en viden, vi har. Det er jo unægtelig svært for en undervisningsminister at stå og gøre rede for, hvilken viden vi har. Det er hr. Riishøj, som har stillet et forslag, fordi han mener, der er noget viden, vi mangler. Derfor vil jeg stille et modspørgsmål. Hvad er det for en viden, vi mangler, vel at mærke viden, som vi ikke kan skaffe ved hjælp af den frie forskning på universiteterne, hvor snesevis af forskere er frie til at tage dette område op på specielle forskningsinstitutter, herunder steder, hvor man kan få støtte fra forskningsrådene inden for SNU? Med andre ord, hvad er det for en viden, vi mangler, og som vi ikke kan skaffe via det vidtforegnede forskningsapparat, vi har i forvejen?

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Hr. Riishøj ligesom prøvede at tillægge mig, at jeg havde sagt, at NATO nærmest var en slags fredsbevægelse, og tog til indtægt, at jeg rystede på hovedet nede fra salen. Jeg sagde, at NATO er andet end krudt og kugler, og at det beskæftiger sig med mange civile gøremål. Man kan bl.a. læse i de bøger, der findes om NATO, hvad det er for opgaver, man tager op. Derfor vil jeg bare sige, at det var ikke for stærkt sagt af mig.

(Kort bemærkning).

Riishøj (SF):

Undervisningsministeren efterlyser et svar på, hvor der inden for de bestående rammer ikke kan skabes viden. Jeg mener, at vi inden for de områder, som er nævnt i vores beslutningsforslag, og som instituttet skal tage sig af, simpelt hen mangler enormt megen viden. Hvis der var ressourcer osv., kunne man godt i princippet forestille sig, at denne viden kunne skabes inden for visse eksisterende institutioner. Men der mangler ressourcer.

Hvis man vil skaffe ressourcer til den eksisterende fredsforskning inden for bestående virksomheder, er vi da villige til at tale om det. Men der mangler enormt megen viden

på alle de 5-6 punkter, som er nævnt i vores beslutningsforslag. Jeg tror ikke, at spørgsmålet om skabelsen af en ny økonomisk verdensorden, om skabelsen af det, vi kalder positiv fred, om forskning i alternative forsvarsformer, forskning i det, vi kalder strukturel vold, hverken er veloplyst eller gennemforsket, eller at man har et potentiale, herunder et økonomisk potentiale, til at gennemføre en forskning af den karakter, sådan som situationen er i dag. Det er baggrunden for forslaget. Men jeg kan selvfølgelig ikke gå ind i detaljer med hvert enkelt område, men jeg mener bestemt, at der mangler både viden og ikke mindst handling.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til uddannelsesudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden:

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Der er ikke mere på dagsordenen.

I skrivelse af d.d. meddeler undervisningsministeren, at han ønsker i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 4, at give folketinget en skriftlig

Redegørelse om forskningspolitikken.
(Redegørelse nr. R 2).

Eksemplarer vil blive omdelt, og redegørelsen vil blive optaget i Folketingstidende.

Erhvervsudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af søloven. (Lovforslag nr. L 19).

Erhvervsudvalget har endvidere afgivet betænkning over: